

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

УДК 343.91-056.34:343.96:351.741

doi: <https://doi.org/10.33270/01191134.104>

Миронюк Т. В. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6902-7565>;

Левченко Ю. О. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1124-9517>

Проблемні питання поліцейського піклування щодо особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу та створює реальну небезпеку для себе чи довколишніх

Мета статті – визначити коло проблемних питань, що виникають у процесі реалізації поліцейського піклування щодо особи, яку підозрюють у втечі із психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де її утримували на підставі судового рішення, й особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку довколишнім чи собі. Для досягнення поставленої мети в статті виконано такі завдання: розглянуто правовий інститут «поліцейське піклування» як один із нововведених превентивних поліцейських заходів; досліджено поняття «психічний розлад», «тяжкий психічний розлад»; окреслено прогалини в законодавстві та практиці здійснення цього заходу, а також питання, які потребують вирішення для забезпечення його реалізації в межах реформування психіатричної медицини та поліцейської реформи; надано відповідні пропозиції та рекомендації з удосконалення правового регулювання поліцейського піклування щодо психічно хворих осіб, організаційних, управлінських та інших заходів. **Методологія.** У процесі дослідження використано діалектичний метод наукового пізнання соціально-правових явищ у їх суперечностях, розвитку та змінах; формально-логічний метод, за допомогою якого виявлено елементи правового механізму поліцейського піклування. Порівняльно-правовий метод застосовано під час аналізу чинного законодавства та міжнародних нормативних актів; статистичний – для опрацювання емпіричних даних і в процесі дослідження статистичного матеріалу з метою напрацювання математичного підґрунтя. **Наукова новизна** публікації полягає в тому, що окреслено проблемні питання поліцейського піклування щодо особи, яку підозрюють у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де її утримували на підставі судового рішення, й особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку для довколишніх чи себе. Сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності зазначеного заходу шляхом покращення роботи у сфері медичного обслуговування та діяльності психіатричних закладів, акцентовано на необхідності налагодження взаємодії психіатричних і спеціалізованих лікувальних закладів з Національною поліцією. **Висновки.** На підставі результатів здійсненого наукового пошуку обґрунтовано доцільність внесення змін до законів України «Про національну поліцію», «Про психіатричну допомогу»; прийняття відомчих і міжвідомчих інструкцій про взаємодію органів поліції та медичних установ щодо поміщення психічно хворих осіб до психіатричних та спеціалізованих лікувальних закладів; створення єдиного реєстру психічно хворих осіб тощо.

Ключові слова: поліцейське піклування; психічно хвора особа; психічний розлад; психіатричний заклад; спеціалізований лікувальний заклад; психіатрична допомога; єдиний реєстр психічно хворих осіб; превентивний поліцейський захід.

Вступ

Законодавчі новели, які впроваджують у процесі реформування, у нашій державі є вкрай необхідними, оскільки мають на меті підвищити ефективність діяльності тих органів, служб й установ, що працюють на користь суспільства, захищають права та свободи громадян.

Так, поліцейська реформа розпочалася з прийняття Закону України «Про Національну поліцію», у якому передбачено правові інститути діяльності поліції, що мають на меті забезпечити належний та необхідний захист прав громадян. Серед таких інститутів слід виокремити новий для практики поліції інститут поліцейського піклування.

Одним із видів поліцейського піклування визначено піклування щодо особи, яку підозрюють у втечі із психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де її утримували на підставі судового рішення, й особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку для себе чи довколишніх. На нашу думку, саме ця категорія осіб потребує посиленої уваги з боку держави й суспільства, оскільки є чимало невирішених питань, які позначаються на забезпеченні можливості реалізації цього заходу.

Водночас поліцейське піклування є одним із поліцейських заходів. У Законі України «поліцейський захід» визначено як дію або комплекс дій превентивного чи примусового

характеру, що обмежує певні права та свободи людини й застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Сутність превентивних заходів полягає в тому, щоб не допустити протиправної поведінки з боку конкретних осіб, які схильні до такої поведінки; по-друге, усунути причини, що сприяють учиненню правопорушень; створити умови, які виключають протиправну поведінку. Застосовуючи превентивні заходи, поліцейські створюють умови для неухильного дотримання законів, виявлення і припинення правопорушень, відвернення можливості посягання на суспільні відносини, які охороняються правом ("Kilkist psykhychnokhvorykh", 2019).

За статистичними даними, 1,2 млн українців (тобто понад 3 % населення країни) страждає на психічні розлади, цей показник щороку зростає. Україна посідає перше місце в Європі за кількістю психічних розладів у населення – майже 2 млн наших співвітчизників щороку стають пацієнтами психіатричних лікарень. «За оцінками фахівців, від різноманітних нервових розладів страждає кожен третій українець» ("Ukraina lidyruie", 2019).

За прогнозами Всесвітньої організації охорони здоров'я, невдовзі психічні розлади вийдуть у першу п'ятірку найпоширеніших хвороб.

Мета і завдання дослідження

Мета публікації – розглянути правовий інститут поліцейського піклування щодо особи, яку підозрюють у втечі із психіатричного чи спеціалізованого лікувального закладу, де її утримували на підставі судового рішення, й особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку для себе й довколишніх; аналіз понять «психічний розлад», «тяжкий психічний розлад»; окреслення прогалин у законодавстві та практиці здійснення цього заходу, а також питань, які потребують вирішення для забезпечення його реалізації в межах реформування психіатричної медицини та поліцейської реформи; формулювання відповідних пропозицій та рекомендацій з удосконалення правового регулювання «поліцейського піклування» щодо психічно хворих осіб, покращення організаційних, управлінських та інших заходів у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу

Найпоширенішою причиною розладів психіки в Україні є вживання алкоголю та наркотиків. На другому місці – розлади, пов'язані з травмами мозку або церебральною дисфункцією. З-поміж таких хвороб слід виокремити хворобу Альцгеймера, судинну деменцію тощо. На третьому місці – група з розумовою відсталістю всіх ступенів. Четверта за кількістю

zareєстрованих хворих в Україні група – шизофренії та шизоафективних розладів. На п'ятому місці – невротичні, пов'язані зі стресом, і соматоформні розлади ("Naiposhyrenishi psykhiatrychni rozlady", 2018). Це, наприклад, депресії, тривожні розлади, фобії, обсесивно-компульсивні розлади тощо. До них схильні, передусім, люди, які часто перебувають у стресових ситуаціях (заробітчани, шахтарі й військові). Згідно з дослідженнями Дніпропетровської медичної академії МОЗ, після перебування в зоні АТО/ООС 25 % бійців скаржилися на підвищену агресивність; 12 % – на нав'язливі спогади про пережите; 10 % – на нічні кошмари; 2–3 % – на головний біль і погіршення пам'яті ("Ukraina lidyruie", 2019).

Майже 98 % воїнів, як і 100 % населення, котре перебуває в зоні конфлікту, «можуть потребувати висококваліфікованої психологічної допомоги», що засвідчують результати ґрунтовних досліджень і міжнародний досвід. Психологи вважають, що у випадку недостатнього лікування поствоєнні симптоми згодом не просто відновлюються, а посилюються. Солдати, які пережили війну, часто страждають на безсоння, апатію, дратівливість. Для того щоб вони могли адаптуватися до мирного життя, вони повинні пройти курс лікування (Misula et al., 2019).

Психологи зауважують, що учасники тих страшних подій неохоче йдуть на контакт, вважаючи, що час вилікує, і переважно тримають усе в собі. Війна, за словами медиків, шкодить психологічному здоров'ю, а потреба в лікуванні повсякчас зростає. Тому психологічна реабілітація учасників бойових дій має надзвичайно важливе значення для нашого суспільства (Misula et al., 2019).

Статистичні дані враховують лише тих людей, які проходили стаціонарне, амбулаторне або консультативне лікування в установах Міністерства охорони здоров'я України. Реальна кількість людей з певними порушеннями психічного здоров'я істотно відрізняється від офіційних даних ("Naiposhyrenishi psykhiatrychni rozlady", 2018).

З огляду на ризики та низку прогалин, які знижують можливість реалізації аналізованого заходу в практичній діяльності поліції, слід узгодити й доопрацювати законодавчі положення, які мають забезпечувати ефективність такої роботи й гарантувати всебічний захист цієї категорії осіб.

Досліджуючи проблему поліцейського піклування щодо психічнохворих, слід акцентувати увагу на тому, що нормативної дефініції поняття «поліцейське піклування» досі немає. Так само немає єдиної позиції стосовно визначення психічно хворої особи.

У Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 18 лютого 1992 року «Захист осіб із психічними захворюваннями та поліпшення психіатричної допомоги» надано визначення лише терміну «пацієнт». Це людина, яка отримує психіатричну допомогу, а також усі, кого прийнято в психіатричний заклад. Такий підхід зумовлений тим, що законодавець уникає дискримінаційних обмежень щодо психічно хворих осіб ("Rezoliutsiia 46/119", 1992).

Особливості здійснення поліцейського піклування щодо особи, яку підозрюють у втечі із психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де її утримували на підставі судового рішення, й особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку для себе чи довколишніх, додатково врегульовані Законом України «Про психіатричну допомогу» (Sviatokum, 2018, p. 31).

Підставою здійснення поліцейського піклування щодо особи, яку підозрюють у втечі із психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де її утримували на підставі судового рішення, є, передусім, наявність обґрунтованої підозри, що вона втекла з такого закладу. Обґрунтованою підозра може бути за таких обставин: по-перше, наявність інформації про втечу особи із психіатричного закладу; по-друге, наявність судового рішення, відповідно до якого цю особу утримували у відповідному закладі; по-третє, наявність даних про можливе місцеперебування такої особи (отримані від громадян або виявлені поліцейськими самостійно). У такому разі результатом поліцейського піклування є передання особи до закладу, у якому її утримували.

Складнішим є здійснення поліцейського піклування щодо особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу та створює реальну небезпеку для довколишніх і себе. Закон України «Про психіатричну допомогу» визначає психічні розлади як розлади психічної діяльності, визнані такими згідно із чинною в Україні Міжнародною статистичною класифікацією хвороб, травм і причин смерті (Halustian, Zakharenko, & Yurchenko-Shekhovtsova, 2017).

Під час прийняття рішення про здійснення поліцейського піклування щодо особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку для себе й довколишніх, слід додатково враховувати положення ст. 3 Закону України «Про психіатричну допомогу», яка встановлює принцип презумпції психічного здоров'я, який означає, що кожну особу вважають такою, яка не має психічного розладу, доки наявність такого розладу не буде встановлено на підставах і в порядку, передбачених цим законом та іншими законами України (Sviatokum, 2018, p. 31). Відповідно до ст. 11 Закону України «Про

психіатричну допомогу», наявність чи відсутність в особи психічного розладу встановлюють за результатами психіатричного огляду ("Zakon Ukrainy", 2000, p. 143).

Слід ураховувати, що психіатричний огляд особи може бути проведено без її усвідомленої згоди або без згоди її законного представника лише у виняткових випадках, а саме – коли одержані відомості дають достатні підстави для обґрунтованого припущення про наявність в особи тяжкого психічного розладу, унаслідок чого вона: вчиняє чи виявляє реальні наміри вчинити дії, що становлять безпосередню небезпеку для неї чи довколишніх; не спроможна самостійно задовольняти свої основні життєві потреби на рівні, який забезпечує її життєдіяльність; завдасть значної шкоди своєму здоров'ю у зв'язку з погіршенням психічного стану в разі ненадання їй психіатричної допомоги (Halustian, Zakharenko, & Yurchenko-Shekhovtsova, 2017).

Тобто йдеться про тяжкий психічний розлад, що в законі визначено як розлад психічної діяльності (затмарення свідомості, порушення сприйняття, мислення, волі, емоцій, інтелекту чи пам'яті), який позбавляє особу здатності адекватно усвідомлювати реальну дійсність, власний психічний стан і поведінку.

Результатом поліцейського піклування щодо таких осіб є передання їх відповідному закладу. Водночас вияв у особи ознак вираженого психічного розладу не є підставою для здійснення поліцейського піклування. Додатковою обставиною, яка слугує підставою для здійснення поліцейського піклування, у цьому випадку є створення особою реальної небезпеки для себе чи довколишніх. З огляду на положення Закону України «Про психіатричну допомогу», особа вчиняє чи виявляє реальні наміри здійснити дії, що становлять безпосередню небезпеку для неї чи довколишніх.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про психіатричну допомогу», поліцейські зобов'язані надавати допомогу медичним працівникам або батькам (одному з батьків), чоловіку (дружині) незалежно від віку особи, яка потребує психіатричної допомоги, за їх зверненням, у разі надання психіатричної допомоги в примусовому порядку та забезпечувати безпечні умови для доступу до особи та її психіатричного огляду, госпіталізації ("Zakon Ukrainy", 2000, p. 143).

З огляду на те, що працівник поліції переважно не володіє належною кваліфікацією, щоб визначити наявність або відсутність в особи психічного розладу, виклик відповідних медичних працівників для визначення необхідності передання особи до відповідного закладу є бажаним в усіх випадках (коли до поліції звертається родина особи, щодо якої буде застосовано поліцейське піклування, і якщо відповідне повідомлення

надійшло від сторонніх громадян) (Sviatokum, 2018, p. 31).

Науково, теоретично та практично доведено, що психіатричні розлади є факторами, під впливом яких особа може вчинити правопорушення та злочин або ж сама стати жертвою. Тому надання медичної допомоги такій особі, а також застосування до неї поліцейського піклування є вкрай необхідним і має бути вирішеним на державному рівні.

Слід урахувати, що для злочинів (передусім насильницьких), учинених особами із психічними аномаліями, поєднаних із сексуальними відхиленнями, властивий високий ступінь рецидиву. Це пов'язано, насамперед, зі специфікою впливу таких суб'єктивних факторів детермінації, що, на жаль, майже не враховують ані під час розслідування цієї категорії злочинів, ані призначаючи покарання, а також у процесі відбування покарання та ресоціалізації злочинців (Shevchuk, 2018).

Отже, в Україні постало чимало проблем, пов'язаних зі збільшенням кількості осіб, які страждають на психічні розлади, і браком можливості забезпечити їм належне лікування та контроль з боку медиків та правоохоронців. Не напрацьовано дієвий механізм взаємодії державних органів щодо роботи з такими особами. У процесі реформування слід визначити головні тенденції, пов'язані з досліджуваною проблематикою, запропонувати шляхи виконання тих завдань, які покращили б ситуацію щодо запобігання вчиненню зазначеною категорією осіб злочинів і правопорушень.

Нагальним є питання стосовно поміщення осіб, які мають психічні розлади, пов'язані, зокрема, з уживанням алкоголю чи наркотиків, до відповідних медичних закладів. Їх відмовляються приймати як наркодиспансери, так і психіатричні лікарні у зв'язку з об'єднаними станами та діагнозами, що ускладнює і процес поліцейського піклування.

В Україні серед усіх станів залежності (нарко-, токсико- та лудоманія тощо) найактуальнішою лишається проблема залежності від алкоголю. Протягом останніх років кількість українців, які зловживають алкоголем, збільшилася втричі, переважно за рахунок підліткового та молодіжного алкоголізму. Це позначається на психічному здоров'ї українців. Психічні розлади внаслідок зловживання психоактивними речовинами посідають перше місце в структурі захворюваності та поширеності розладів психіки й поведінки серед населення України (Oliinyk, & Radzevilov, 2018).

Вагомою суспільною проблемою є медико-соціальна реабілітація людей із психічними захворюваннями. З одного боку, це лікувально-реабілітаційні заходи стосовно психічнохворих, а з іншого – захист суспільства від небезпечних

дій, які можуть вчиняти особи з хворобливих мотивів. В економічно розвинених країнах дедалі частіше відмовляються від стаціонару, який передбачає повну ізоляцію хворих. Там практикують реабілітаційні центри після лікування, де вони відновлюють соціальні навички. В Україні ставлення до людей із психічними захворюваннями з боку суспільства, на жаль, переважно вкрай негативне.

Також надання психіатричної допомоги за місцем мешкання має передбачати активізацію діяльності мережі локальних служб, що має охопити широке коло проблем, пов'язаних із забезпеченням базових потреб людини (харчування, житлове та медичне обслуговування, трудова зайнятість і дозвілля). Саме задля цієї мети в межах реформування психіатричної медицини передбачено створити підрозділи амбулаторного обслуговування пацієнтів медико-реабілітаційного напрямку для формування навичок самообслуговування й інтеграції в громаду. Це центри медико-соціальної реабілітації в структурі системи охорони здоров'я та соціального захисту населення. Необхідно забезпечити таких людей житлом з дотаціями на оплату, допомагати їм вести домашнє господарство, створити служби професійної реабілітації для відновлення працездатності ("Presluzhba RH", 2016).

Водночас ситуація щодо підтримки психічно хворих осіб в Україні не надто втішна. Українському суспільству ще властиве негативне ставлення й навіть таврування таких людей. Звісно, суспільству треба усвідомити, що ці люди також здатні переживати сильні емоції, страждати від самотності й нерозуміння. Однак бар'єр між людьми з розладами психіки й нормальним життям створює держава. Якщо для людей з вадами слуху чи зору є лікувально-трудова майстерня, де їх офіційно працевлаштовують і вони отримують заробітну плату, то психічнохворим, що лежать у лікарні, за механічну роботу нічого не платять, їх лише безкоштовно годують. Коли хворий покидає лікувальний заклад, йому ніде заробляти гроші, адже на роботу неохоче беруть інваліда із психічними розладами, навіть попри пільги, які потім надають роботодавцю. На підприємстві має бути 4 % інвалідів. Однак значно простіше дати роботу людині з вадами зору, слуху чи опорно-рухової системи, адже їхні розумові здібності не залежать від хвороби. А особі з діагнозом, пов'язаним з порушеннями психіки, найчастіше роботодавці відмовляють. Для психічно хворої людини важлива соціальна реабілітація, однією зі складових якої є робота ("Psykhichno khvori", 2018).

ВООЗ рекомендує витрачати на охорону здоров'я громадян від 5 % ВВП країни. 2018 року в Україні планували 3,5 %, а в перспективі ці витрати мали зрости до 6,5 % ВВП. Однак більшість цих коштів буде витрачено на сфери,

охоплені медичною реформою, а психіатрію вона оминула (Tsetsevyach, 2018).

Ще одним невирішеним питанням, пов'язаним з відсутністю належного фінансування, є брак ліків, оскільки медикаменти купують родичі хворих. Якщо ж вони відмовляються від хворого, його відправляють до інтернату для психічнохворих. Це заклади, де люди із психічними розладами, від яких відмовилися родичі, постійно живуть. Вони отримують пенсію як інваліди, за яку адміністрація інтернатів їх утримує та купує їм ліки.

Нерозв'язаною є проблема браку лікувальних закладів і реабілітаційних центрів для психічнохворих. В Україні кількість психічних розладів активно збільшується у зв'язку з воєнними діями. Бійці після повернення додому потребують допомоги спеціалістів. Їм необхідно забезпечити курси психологічної адаптації до мирного життя, а суспільство слід підготувати до взаємодії з ними, щоб полегшити їхню реабілітацію, а не створювати нові конфлікти (Kolianchuk, 2018).

Судово-психіатричні установи в нашій державі досі лишаються тоталітарними інституціями, які працюють за принципом контролю, субординації та покарання. Заручниками системи стали не тільки пацієнти, а й співробітники аж до директорів, які або залишали систему функціонувати як є, або намагалися «поліпшити» її, пропонуючи нові правила й обмеження. У судово-психіатричні установи потрапляють психічно хворі люди, які вчинили злочин. Порушників відправляють до спецустанов, вважаючи їх небезпечними. Якщо лікування виявляється успішним, пацієнт повинен пройти процес ресоціалізації, що дозволяє йому повернутися додому. В Україні, на жаль, не проводять роботу щодо психологічної реабілітації таких осіб. Здебільшого лікування зводиться до прийому такими особами сильнодіючих медпрепаратів, які можуть лише зняти певні симптоми захворювання. Тому про ресоціалізацію не йдеться взагалі (Tumots, 2018).

В Україні людей відправляють у судово-психіатричні установи не для того, щоб вилікувати, а щоб покарати. Крім того, вони майже позбавлені зв'язку із зовнішнім світом, не знають своїх прав, вони живуть як у в'язниці. Ніхто не цікавиться, у чому полягає психічна проблема злочинця. Проте головне завдання – зрозуміти, чому це сталося, як не допустити повторення. Важливо, щоб така особа повернулася в суспільство безпечною (Kolianchuk, 2018).

Практика поліцейського піклування щодо психічно хворих осіб формується та потребує комплексного, поглибленого й науково-практичного дослідження. Складність його зумовлена тим, що ця проблематика безпосередньо пов'язана з іншими галузями знань, передусім з медичною психіатрією, потребує наявності спеціалізованих знань і має бути вирішена в межах медичної та поліцейської реформ.

Наукова новизна

Наукова новизна публікації полягає в аналізі проблемних питань, що постають у процесі поліцейського піклування щодо психічно хворих осіб і забезпечення їм належних умов лікування, захисту їхніх прав та свобод.

На нашу думку, для покращення такої ситуації держава має поставити собі за мету повернення людини в суспільство. Західний підхід – людину орієнтований, а пострадянський – людину байдужий. В Україні до в'язнів і психічнохворих ставляться як до «втрачених» людей. Однак тих, хто вчинив злочин унаслідок психічного розладу, слід лікувати, а не карати.

Є справді невеличкі психічнохворі, які ніколи не виходять на волю. Проте до них має бути гуманне ставлення. На Заході для таких осіб створюють спецклініки для довічного перебування. Там вони живуть під наглядом, в умовах, наближених до домашніх.

Україна потребує п'ять клінік судової психіатрії, розрахованих на 300–350 пацієнтів кожна (у пенітенціарній системі України діє шість психлікарень, розрахованих на 2936 осіб). Це мають бути не клініки суворого, посиленого та загального режимів, а об'єднані. У пацієнта має бути мета – переміститися з одного рівня на інший. Тоді лікування буде значно ефективнішим (Tumots, 2018).

Зрештою, питання кадрів і належного фінансування в нашій державі залишається невирішеним у всіх державних структурах, серед яких і медицина.

Важливо також відновити довіру населення до лікування. По-перше, стан українських лікарень, умови лікування та застарілий підхід викликають сумніви в більшості громадян. По-друге, особи, що страждають на психічні захворювання, бояться негативних ярликів. Світова статистика засвідчує, що кожна четверта людина в житті матиме психічні проблеми. Кожен 10-й завершить життя із психічною чи психологічною хворобою або розладом. Усі ці люди мають родичів і друзів, тому проблема стосується кожного (Shafranskyi, & Dudnyk, 2018).

Однією з груп ризику щодо психічних розладів є військові АТО/ООС, надання допомоги яким має бути обов'язковим у державі. Так, упродовж першого року АТО, за даними Міністерства оборони України, близько трьох тисяч військових потребували стаціонарної психіатричної допомоги (Hrydkovets et al., 2018, p. 236). Держава повинна системно розв'язувати бюрократичні, юридичні та соціальні проблеми військових, щоб вони не ставали додатковим подразником для них. Лише незначна частина ветеранів справді має психічні проблеми. Після повернення додому держава та близьке оточення мають подбати, аби в їхніх захисників було щонайменше клопотів у цей період (Hrydkovets et al., 2018, p. 236).

Висновки

Отже, однією з умов успішних реформ і покращення ситуації у сфері поліцейського піклування щодо психічнохворих слід вважати внесення змін до законодавчих актів (закони України «Про Національну поліцію» та «Про психіатричну допомогу»), які забезпечать узгодженість нормативно-правового регулювання взаємодії в разі поміщення психічно хворих осіб до лікувальних закладів.

Потребують вирішення фінансові й кадрові питання в межах медичної реформи. Необхідно змінити підхід у лікуванні психічнохворих на

реабілітаційний і такий, що спрямований на ресоціалізацію таких осіб.

Також слід упровадити на державному рівні єдиний реєстр психічно хворих осіб, що надасть можливість здійснювати їх контроль і належну перевірку за обліками.

Необхідно розробити алгоритм дій як для поліцейських, так і для медичних працівників у разі виявлення психічно хворої особи, яка потребує допомоги, та закріпити його у відомчих або ж міжвідомчих інструкціях.

Водночас найголовнішим завданням у нашій країні залишається подолання бідності та безробіття населення.

REFERENCES

- Halustian, O.A., Zakharenko, L.M., & Yurchenko-Shekhovtsova, T.I. (2017). Osoblyvosti profesiinoho spilkuвання inspektoriv patrolnoi politsii pid chas okhorony publichnoho poriadku [Features of professional communication of patrol police inspectors during public order]. *Aktualni problemy psykhologii malykh hrup, Current problems of small group psychology: Proceedings of the All-Ukrainian Science Conference*. Kyiv. Retrieved from <https://goo.gl/VjGVeM> [in Ukrainian].
- Hrydkovets, L., Veber, T., & Zhuravlova, N. (et al.). (2018). *Osnovy reabilitatsiinoi psykhologii: podolannya naslidkiv kryzy [Fundamentals of Rehabilitation Psychology: Overcoming the Consequences of the Crisis]*. (Vols. 3). Retrieved from <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/430841?download=true> [in Ukrainian].
- Kilkist psykhichnokhvorikh v Ukraini z kozhnym rokom zrostaie [The number of mentally ill people in Ukraine is increasing every year]. (2019). *Internet hazeta "Etcetera", Internet newspaper "Etcetera"*. Retrieved from <https://uk.etcetera.media/boleem-ukraina-lidiruet-v-evrope-po-kolichestvo-psiicheskikh-rasstroystv.html> [in Ukrainian].
- Kolianchuk, A. (2018). *Ukrainski psykhiatrychni likarni: vid likuvannya do kalitstva [Ukrainian Psychiatric Hospitals: From Treatment to Injury]*. Retrieved from <https://informator.press/ukrajinski-psykhiatrychni-likarni-vid-likuvannya-kalitstva> [in Ukrainian].
- Mysula, I.R., Bakaliuk, T.H., Holichenko, A.O., Sydliaruk, N.I., Mysula, Yu.I., Myssula, M.S., & Zavidniuk, Yu.V. (2019). Systema reabilitatsii v Ukraini ta shliakhy yii vdoskonalennia [Rehabilitation system in Ukraine and ways to improve]. *Zdobutky klinichnoi i eksperymentalnoi medytyny, Achievements of clinical and experimental medicine*, 3, 177-182. Retrieved from <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/zdobutky-eks-med/article/view/10523/10115> [in Ukrainian].
- Naiposhyrenishi psykhiatrychni rozlady sered Ukraintsiiv The most common psychiatric disorders among Ukrainians]. (2018). *Sait "Korespondent.net", Site "Correspondent.net"*. Retrieved from <https://ua.korespondent.net/ukraine/3928335-mediky-nazvaly-naiposhyrenishi-psykhichni-rozklady-ukraintsiiv> [in Ukrainian].
- Oliinyk, O.P., & Radzevilov, O.V. (2018). Kompleksna sudova psykhologo-psykhiatrychna otsinka staniv zalezhnosti vid alkoholiu v tsyvilnomu ta kryminalnomu protsesi [Comprehensive forensic psycho-psychiatric assessment of alcohol dependence in civil and criminal proceedings]. *Ukrainskyi medychnyi chasopys, Ukrainian Medical Journal*. Retrieved from <https://www.umj.com.ua/article/122293/kompleksna-sudova-psiologo-psihiatrichna-otsinka-standiv-zalezhnosti-vid-alkogolyu-v-tsyvilnomu-ta-kryminalnomu-protsesi> [in Ukrainian].
- Presluzhba RHF "Apolohet" z okhorony hromadskoho poriadku [Apologet Service for Public Order Protection]. (2016). *Politsiyske pikluвання - novi oboviazky politsii, Police care is the new duty of the police*. Retrieved from <https://www.facebook.com/446973555441189/posts/625744284230781> [in Ukrainian].
- Psykhichno khvori v Ukraini: shokuiucha statystyka [Mentally ill in Ukraine: shocking statistics]. (2018). *Internet hazeta "Etcetera", Internet newspaper "Etcetera"*. Retrieved from <https://uk.etcetera.media/psichichno-hvorih-v-ukrayini-tsila-oblast-shokuyucha-statistika.html> [in Ukrainian].
- Rezoliutsiia 46/119. Zakhyst osib z psykhichnymy zakhvoriuvanniamy ta polipshennia psykhiatrychnoi dopomohy: pryiniata Heneralnoi Asambleiei OON vid 18 liut. 1992 r. [Resolution 46/119. Protection of persons with mental illness and improvement of psychiatric care adopted by the UN General Assembly on February 18, 1992]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_905 [in Ukrainian].
- Shafranskyi, V.V., & Dudnyk, S.V. (2018). Psykhichne zdorovia naselennia Ukrainy: stan, problemy ta shliakhy vyrishennia [Mental health of the Ukrainian population: status, problems and solutions]. *Zdorovia naselennia: tendentsii ta prohozy Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy, Population Health: Trends and Forecasts of the Ministry of Health of Ukraine*. doi: [https://doi.org/10.33941/age-info.com24\(5\)2018005](https://doi.org/10.33941/age-info.com24(5)2018005) [in Ukrainian].
- Shevchuk, T. (2018). Psykhichni anomalii [Mental anomalies]. *Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy, Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*. Retrieved from <https://visnikau.webnode.com.ua/news/psichichni-anomaliji/2018> [in Ukrainian].
- Sviatokum, I.O. (2018). *Osoblyvosti zdiisnennia politseiskoho pikluвання v Ukraini [Features of police custody in Ukraine]*. Kharkiv: Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].

- Tsetsevykh, O. (2018). *Psykhiiatriia po-ukrainsky: z yakymy vyklykamy shchodenno stykaiutsia psykhichno khvori lyudy* [Psychiatry in Ukrainian: Challenges of Mentally Ill People Daily]. Retrieved from <https://commons.com.ua/uk/psihiatryia-po-ukrayinski> [in Ukrainian].
- Tymots, I. (2018). *Za piat rokiv u psykhiiatrychnii likarni zhinka postarila na 20 rokiv* [At five years in a psychiatric hospital, the woman is 20 years old]. Retrieved from https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_za-pyat-rokiv-u-psihiatrichnij-likarni-zhinka-postarila-na-20-rokiv/695683 [in Ukrainian].
- Ukraina lidityue v Yevropi za kilkistiu psykhichnykh rozladiv [Ukraine is leading Europe in the number of mental disorders]. (2019). *Internet hazeta "Etcetera", Internet newspaper "Etcetera"*. Retrieved from <https://uk.etcetera.media/boleem-ukraina-lidiryet-v-evrope-po-kolichestvo-psihicheskikh-rasstroystv.html> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro psykhiiatrychnu dopomohu": vid 22 liut. 2000 r. No. 19 [Law of Ukraine "About psychiatric help" from February 22, 2000, No. 19]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Галустян О. А., Захаренко Л. М., Юрченко-Шеховцова Т. І. Особливості професійного спілкування інспекторів патрульної поліції під час охорони публічного порядку. *Актуальні проблеми психології малих груп* : матеріали IV Всеукр. наук. конф. Київ, 2017. URL: <https://goo.gl/VjGVeM>.
- Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. [Л. Гришковець, Т. Вебер, Н. Журавльова та ін.]. Київ, 2018. Т. 3. С. 236. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/430841?download=true>.
- Кількість психічнохворих в Україні з кожним роком зростає. *Інтернет-газета «Etcetera»*. 2019. URL: <https://uk.etcetera.media/boleem-ukraina-lidiryet-v-evrope-po-kolichestvo-psihicheskikh-rasstroystv.html>.
- Колянчук А. Українські психіатричні лікарні: від лікування до каліцтва. 2018. URL: <https://informator.press/ukrajinski-psyhiatrychni-likarni-vid-likuvannya-kalilstva>.
- Мисула І. Р., Бакалюк Т. Г., Голяченко А. О., Сидлярук Н. І., Мисула Ю. І., Мисула М. С., Завіднюк Ю. В. Система реабілітації в Україні та шляхи її вдосконалення. *Здобутки клінічної і експериментальної медицини*. 2019. № 3. С. 177–182. URL: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/zdobutky-eks-med/article/view/10523/10115>. doi: 10.11603/1811-2471.2019.v.i3.10523.
- Найпоширеніші психіатричні розлади серед українців. *Кореспондент.net* : [сайт]. 2018. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3928335-medyky-nazvaly-naiposhyrenishi-psykhichni-rozlady-ukraintsiv>.
- Олійник О. П., Радзевілова О. В. Комплексна судова психолого-психіатрична оцінка станів залежності від алкоголю в цивільному та кримінальному процесі. *Український медичний часопис*. 2018. URL: <https://www.umj.com.ua/article/122293/kompleksna-sudova-psihologo-psihiatrichna-otsinka-standiv-zalezhnosti-vid-alkogolyu-v-tsvivilnomu-ta-kriminalnomu-protsesi>. doi: <https://doi.org/10.32471/umj.1680-3051.123.122293>.
- Прес-служба РГФ «Апологет» з охорони громадського порядку. *Поліцейське піклування – нові обов'язки поліції*. 2016. URL: <https://www.facebook.com/446973555441189/posts/625744284230781>.
- Психічнохворі в Україні: шокуюча статистика. *Інтернет газета «Etcetera»*. 2018. URL: <https://uk.etcetera.media/psihichno-hvorih-v-ukrayini-tsila-oblast-shokuyucha-statistika.html>.
- Резолюція 46/119. Захист осіб із психічними захворюваннями та поліпшення психіатричної допомоги : прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 18 лют. 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_905.
- Шафранський В. В., Дудник С. В. Психічне здоров'я населення України: стан, проблеми та шляхи вирішення. *Здоров'я населення: тенденції та прогнози Міністерства охорони здоров'я України*. 2018. doi: [https://doi.org/10.33941/age-info.com24\(5\)2018005](https://doi.org/10.33941/age-info.com24(5)2018005).
- Шевчук Т. Психічні аномалії. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2018. URL: <https://visnikkau.webnode.com.ua/news/psihichni-anomaliji>.
- Святокум І. О. Особливості здійснення поліцейського піклування в Україні : наук.-метод. рек. Харків : Харків. нац. ун-т. внутр. справ, 2018. С. 31.
- Цецевич О. Психіатрія по-українськи: з якими викликами щоденно стикаються психічно хворі люди. 2018. URL: <https://commons.com.ua/uk/psihiatryia-po-ukrayinski>.
- Тимоць І. За п'ять років у психіатричній лікарні жінка постаріла на 20 років. 2018. URL: https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_za-pyat-rokiv-u-psihiatrichnij-likarni-zhinka-postarila-na-20-rokiv/695683.
- Україна лідирує в Європі за кількістю психічних розладів. *Інтернет-газета «Etcetera»*. 2019. URL: <https://uk.etcetera.media/boleem-ukraina-lidiryet-v-evrope-po-kolichestvo-psihicheskikh-rasstroystv.html>.
- Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лют. 2000 р. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>.

Стаття надійшла до редколегії 11.09.2019

Myroniuk T. – Ph.D in law, Associate Professor of the Department of Criminology and Penal Law of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6902-7565>;

Levchenko Yu. – Ph.D in Law, Associate Professor, Head of the Department of Criminology and Penal Law of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1124-9517>

Problems Issues for Police Care for a Person who has the Signs of a Strong Mental Disorder and Creates a Real Danger of Anywhere

*The **purpose** of the article is to identify the range of problematic issues that arise in the course of police custody of a person suspected of escaping from a psychiatric institution or specialized medical institution where he/she was detained on the basis of a court decision, and a person who has signs of severe mental disorder and creates a real mental disorder. danger to others or yourself. In order to fulfill this goal, the following tasks were performed in the article: the law institute «police care» was considered as one of the newly introduced preventive police measures, the concept of «mental disorder», «severe mental disorder»; the issues of gaps in the legislation and in the practice of implementation of this measure, as well as the issues that need to be addressed to ensure its implementation within the framework of psychiatric medicine reform and police reform, are investigated; relevant suggestions and recommendations on improving the legal regulation of «police care» for mentally ill persons in organizational, managerial and other measures have been provided. **Methodology.** In the course of the research the dialectical method of scientific knowledge of social and legal phenomena in their contradictions, development and changes was used; a formal-logical method that identifies elements of the legal mechanism of «police care». The comparative legal method is used in the analysis of current legislation and international regulations; statistical – in the analysis of empirical data and in the process of researching statistical material in order to obtain a mathematical basis. The **scientific novelty** of the publication is that it identifies problematic issues of police concern regarding a person suspected of escaping from a psychiatric institution or specialized medical institution where he was detained on the basis of a court decision, and a person with signs of severe mental disorder and creating a real danger. or yourself. Suggestions were made to increase the effectiveness of this measure by improving the work in the field of health care and psychiatric care, emphasizing the need for interaction between psychiatric and specialized medical institutions with the national police. **Conclusions.** Based on the results of the scientific search, it is proposed to consider the possibility of legislative changes to the Laws of Ukraine «On National Police», «On Psychiatric Assistance»; adoption of departmental and inter-departmental instructions on the interaction of police and medical institutions with regard to placement of mentally ill persons in psychiatric and specialized medical institutions; creation of a single register of mentally ill persons, etc.*

Keywords: police care; mentally ill person; mental disorder; psychiatric institution; specialized medical institution; psychiatric care; single register of mentally ill persons; preventive police measure.